

Den Bosch staan 'kastelen', bij Groningen verrijzen hedendaagse varianten op de borg. Zeeland versterkt de kakofonie met vakantiehuizen in Engelse cottage-stijl met rieten dak én in een mediterrane aandoende stijl die meer aan Florida doet denken dan aan de Middellandse Zee. En niet te vergeten de door eigenbouwers in elkaar gepunnikte catalogusboerderettes, waarvan de erker en de carport de enige voorspelbare elementen zijn. Wonen is pret, dit is wat Van Toorn zo mooi noemt 'een mediagenieke en populistische marktarchitectuur', oftewel het 'pragmatismevirus'. De mening dat de architect tegenwoordig te weinig gevaarlijk is, was onlangs ook te horen uit de mond van beroepsstokebrand Carel Weeber, bij de presentatie van een (overigens tandeloos) boek over zijn eigen bureau de Architecten Cie. met de titel 'Profession Architect'. Het stak Weeber dat er geen enkele architect gehoord was tijdens de parlementaire enquête naar de bouwfraude. Zo bleek maar weer, vond hij, dat de ontwerper zich te veel in een artistieke luwte heeft teruggetrokken. Van Toorn heeft gelijk als hij overheid en politiek verwijten dat ze hun rol ten dienste van het publieke belang hebben opgegeven en dat de publieke sfeer is opgehouden te bestaan. Dat heb je nu eenmaal met scripted places; die worden met een bedoeling scripted gemaakt, namelijk om de passant tot consument te maken. Maar moet je de architect dat verwijten? In hoeverre kun je de architect verplichten de eeuwige rebel te blijven en zich tegen de tijdgeest te verzetten? Heeft hij anders per definitie zijn ziel aan de duivel verkocht? Iedere samenleving krijgt de architectuur die ze verdient en die ze verlangt. En dat kun je de architect niet kwalijk nemen.

Tracy Metz is redacteur van NRC Handelsblad.

Het gaat zoals het gaat Max van Rooy

Op bezoek in een modern en architectonisch aantrekkelijk 'seniorencomplex' in Eindhoven kreeg ik de huis-aan-huiskrant van de buurt onder ogen. Daarin stond een stukje over een gemeentelijk initiatief om de wijken 'ouderenproof' te maken. Ouderenproof, zo stond het er, de laatste lettergreep op zijn Engels uitgesproken, zeg maar 'proef'. Met stijgende verwondering verder lezend, bleek ook het provinciaal bestuur de campagne met woord en daad aan te moedigen. Dat wil zeggen dat het begrip 'ouderenproof' door talloze koppen moet zijn gegaan. En geen van die koppen die alarm sloeg. Een geval van algehele verdwazing. Om te beginnen verdwazing in taalgebruik. De heersende drang om niet van gisteren maar van deze tijd te zijn, betekent een overdreven koestering van Engelse woorden. Wij kennen het begrip hufterproof in de zin van vandaalbestendig. Straatmeubilair bijvoorbeeld moet aan die voorwaarde voldoen. Deze uitdrukking zal – zo vermoed ik – een copy-writende Eindhovense ambtenaar hebben geïnspireerd om het begrip 'ouderenproof' te introduceren. Niet beseffend dat daarmee, wat ongetwijfeld de 'doelgroep' heet, wordt voorgesteld als rapalje waarvoor niets veilig, laat staan heilig is. Als de ouderen eraan komen, spijker alles vast, blindeer de ramen, haal de bruggen op. Wat natuurlijk, heel schattig, met ouderenproof wordt bedoeld is het omgekeerde. Maak de stadswijken zachter, vriendelijker voor ouderen, hartelijker, weldadiger, ontvankelijker. Je moet overal met een rolstoel kunnen komen, geld kunnen halen bij een overdekte balie met een wellevende bankemployeë erachter, in plaats van de eurobiljetten, angstig om je heen kijkend van onder een paraplu, uit de muur

te moeten plukken. Dat soort dingen. Dat de voor ouderen geschikte wijk een uitzondering zou zijn is het tweede signaal van verdwazing dat met het begrip 'ouderenproof' wordt gegeven is. Een levensgroot misverstand. Elke wijk, alle openbare ruimte moet op het gebruik door ouderen zijn ingericht. In het Jaarboek Architectuur in Nederland 2001>02 schrijft Roemer van Toorn in zijn bijdrage 'Verdwaald in het Paradijs': 'Het landschap bestaat uit een optelling van individuele paradijzen – de publieke sfeer heeft opgehouden te bestaan. Terwijl het private paradijs successen oogst, vindt er in de openbare ruimte een algehele uitverkoop plaats. In historische stadscentra wordt het boeiende stedelijke weefsel geannexeerd door de consumptieparadijzen voor het winkelende publiek, de recreant en de toerist. Nieuwe woonwijken krijgen niet de publieke voorzieningen of het openbaar vervoer dat op papier is beloofd.' Roemer van Toorn drukt de heersende crisis uit in milde, berustende woorden, een beetje op dezelfde toon waarmee de architectuur en stedenbouw zich volgzzaam schikken naar de macht van het geld. Nooit eerder in de geschiedenis is de dictatuur van de markt zo gewelddadig geweest. En nooit eerder was de weerstand vanuit het *métier* zo gering. De architect heeft zijn kritische zin en zijn verbeeldingskracht aan de wilgen van de projectontwikkelaar gehangen. De intellectuele, humanistisch geïnspireerde architecten die de bouwkunst als 'de moeder der kunsten' hoog houden zijn nagenoeg uitgestorven. De overheersende mentaliteit is die van de diskjockey; 'u vraagt wij draaien'. Functionaliteit, doelmatigheid zijn ondergeschikt gemaakt aan het keurslijf van de markt, de esthetiek en het spektakel, of aan een combinatie van deze drie elementen. Kijk naar de Dam in Amsterdam. Prachtig om te zien, maar met die onregelmatige keitjes onmogelijk om prettig over te lopen of te fietsen en de verkeerssituatie is er levensgevaarlijk. Toch zijn de reacties op de herinrichting buitengewoon lovend, de aantrekkelijkheid van het beeld overheerst de gebreken in het gebruik. Het nieuwe studiogebouw voor de VPRO in het Hilversumse Mediapark is een ander voorbeeld. De creatie van het

spraakmakende architectenbureau MVRDV wordt geroemd om het revolutionaire uiterlijk, reden waarom het gebouw uitdagend poseerde voor alle architectuurbladen. Maar om er in te werken wordt over het algemeen als een crime ervaren. Privacy nul, akoestiek als in een betegeld badhuis, trappen die zo zijn geconstrueerd dat elke traploper zich een invalide waant. Desalniettemin roemt de internationale architectuurpers het gebouw als een meesterwerk van avantgarde architectuur. Daarmee raak ik aan een ander opvallend aspect in het hedendaagse architecturale universum. Het ontbreekt niet alleen de architecten aan weerspanning, aan idealisme, ook zij die in artikelen of boeken de nieuwste architectonische prestaties beschrijven en beoordelen zijn met deze manco's behept. Men kakelt elkaar na in een staat van opperste tevredenheid. De moed om een dam op te werpen tegen de *laissez faire* politiek die internationaal de toon aangeeft, is gesmoord in berusting. Het gaat zoals het gaat. Met de megacities in de wereld en met de bebouwing van de Vinex-locaties in Ypenburg, Leidsche Rijn en Carnisselande. Heel soms steekt een parmantig initiatief de kop op. Bijvoorbeeld om wijken 'ouderenproof' te maken. Een Don Quichot moet dat bedacht hebben. Laat het een troost zijn dat aan deze tragische figuur niet alleen boeken, maar ook hele opera's zijn gewijd.

Max van Rooy is redacteur van NRC Handelsblad.